

AB ÅTVIDABERGS INDUSTRIER SOM BLEV FACIT

av Göran Arvidsson

ÅTVIDABERGS INDUSTRIER BILDAS 1923

Elof Ericsson

1920-talet

DEN 10-TANGENTIGA KALKYLMASKINEN

1930-TALET, EN KONCERN VÄXER FRAM

EFTERKRIGSTIDEN

Efter AB ÅTVIDABERGS FÖRENADE INDUSTRIERS konkurs 1922 rekonstruerades företaget av Sydsvenska Banken. Det nya företaget fick namnet AB ÅTVIDABERGS INDUSTRIER med bankens folk i styrelsen och med Elof Ericsson som verkställande direktör. Ericsson var en värlänning från Lennartsfors och kom närmast från Svenska Möbelfabrikerna i Stockholm. I konkursen fanns ett annat företag, AB FACIT, med anknytning till återförsäljaren för kontorsmöblerna Axel Wibel AB.

AB Facit tillverkade räknemaskiner i Stockholm. Detta företag flyttades till Åtvidaberg på Ericssons begäran för att ge sysselsättning till orten. Därmed gjorde finmekaniken entre i Åtvidaberg. Under 1920-talet startades en kemisk-teknisk avdelning för tillverkning av möbelpolityr och bonvax, produkter för underhåll av kontorsmöblerna och parkettgolven. När hjulfabriken avvecklades 1927 startades en tillverkning av lastbilskarosser bestående av en björkstomme beklädd med plåt.

Bolaget hade nu följande produktionsenheter.

- Sägverksrörelse (ramsåg för barr- och lövträ och blocksåg för ektimmer)
 - Kontorsmöbeltillverkning
 - Tillverkning av butiksinredningar
 - Parketttillverkning
 - Karosseriavdelning
 - Blankettryckeri,
- samt i dotterbolaget FACIT
- Räknemaskiner (kalkylmaskiner med spakinställning)

Ekonomi var under hela 1920-talet mycket ansträngd med likviditetsproblem och med obetydliga nettovinsten.

En kontorschef hos återförsäljare Axel Wibel – en akademiker Karl Rudin – hade uppfunnit en kalkylmaskin med tangentinställning. Denna maskintyp var mer rationell än de gamla spakmaskinerna. Facit förvärvade patenten och utvecklade under åren 1930–1932 den första handmaskinen modell FACIT T. Denna följdes snart av en elektrisk modell FACIT E, en halvautomatisk FACIT EA och en helautomatisk FACIT ESA. Maskinerna rönste snabbt en mycket stor efterfrågan och kunde säljas med stora vinstmarginaler.

Genom 1930-talets extremt goda vinstutveckling kunde bolaget förvärva skrivmaskinstillverkaren HALDA-NORDEN 1938 och ORIGINAL-ODHNER 1942, tillverkare av additions- och bokföringsmaskiner. Nu hade man skaffat sig sk "full hand" d v s egen tillverkning av kalkyl-, additions- och skrivmaskiner vilket var ett måste för att hävda sig i en hård konkurrens i kontorsmaskinbranchen.

Efter kriget fortsatte efterfrågan starkt både för räknemaskinerna och kontorsmöblerna. Det rådde en "säljarens marknad" ända in till mitten av 1950-talet. Bolaget hade därför stora framgångar både volym- och vinstmässigt. I Åtvidaberg startades en yrkesskola med elevinternat för yrkesarbetare inom finmekaniken och för servicetekniker. Man förvärvade Nordarmaturs lokaler och uppförde där bl a ett pressgjuteri och en Bruksmäss mot Gamla Torget.

OMORGANISATION

Gunnar Ericsson

Fr o m 1950 samlades all produktion i Åtvidaberg i ett företag AB ÅTVIDABERG-FACIT med Gunnar Ericsson som verkställande direktör. 1955 blir Gunnar Ericsson VD för moderbolaget och koncernchef. På sommaren 1961 avlider Elof Ericsson – Åtvidabergskoncernens grundare vid 74 års ålder. Efter att i slutet av 1950-talet ha tillverkat datamaskiner övergick man till s k perifer datautrustning främst hållremstansar och -läsare. Detta var produkter som kombinerade finmekaniken – Facits gamla kunnande – med elektroniken. De första elektronräknarna utvecklades av japanerna i mitten av 1960-talet och Facit inledde ett samarbete med japanska SHARP. Löneläget i västvärlden gjorde det inte möjligt att konkurrera med japanerna förrän de integrerade kretsarna kom i början av 1970-talet. Facit introducerade sin första tryckande elektroniska räknare 1972.

ELEKTRONIKEN

Namnet Åtvidabergs Industrier var inte särskilt gångbart för en koncern som arbetade över hela världen och 1966 bytte därför moderbolaget namn till det mer internationella FACIT AB.

NAMNBYTE

Den största konkurrenten på den svenska marknaden var malmöföretaget ADDO, som råkat i finansiella svårigheter i mitten av 1960-talet. Det ryktades att amerikanska Litton var intresserade av ADDO. För att inte släppa in en konkurrent på hemmamarknaden förvärvades därför ADDO vid halvårskiftet 1966. En konsekvens av köpet var emellertid att ytterligare personal med finmekanisk bakgrund tillfördes koncernen, som skulle komma att få stor övertaglighet inom denna personalkategori genom elektronikens framsteg.

ADDO-KÖPET

Mot slutet av 1960-talet vann elektroniken mer och mer insteg i produktsortimentet och de mekaniska produkterna minskade starkt i antal och framförallt i lönsamhet genom fortlöpande prissänkningar. Därmed försämrades koncernens lönsamhet drastiskt och i inledningen av 1971 var man ett förlustbolag. Dessutom hade koncernen ledningsproblem sedan Gunnar Ericsson lämnat VD-posten och efterträtts av sin svåger Lennart von Kantzow, vilken dock efter endast ett år tvingades avgå av styrelsen. När resultatnedgången fortsatte och ELECTROLUX lade sitt bud på Facit i november 1973 accepterades detta bud och Facit blev nu ett dotterbolag till Electrolux.

FACITKRISEN

FACIT I ELECTROLUX

ERICSSON TAR ÖVER

Bakom köpet av Facit stod främst Electrolux VD Hans Werthén, som själv tog över VD-skapet för Facit. Facits satsningar på datasystem fick nu gå på sparlåga och under 1973 överläts datasektorn till Datasaab. Tillverkningen av elektronräknare upphörde 1976 p g a lönsamhetsproblem. Facit hade i slutet av 1970-talet börjat marknadsföra persondatorer och när ERICSSON visade intresse för datatekniken blev det ett välkommet tillfälle att sälja Facit till Ericsson 1982.